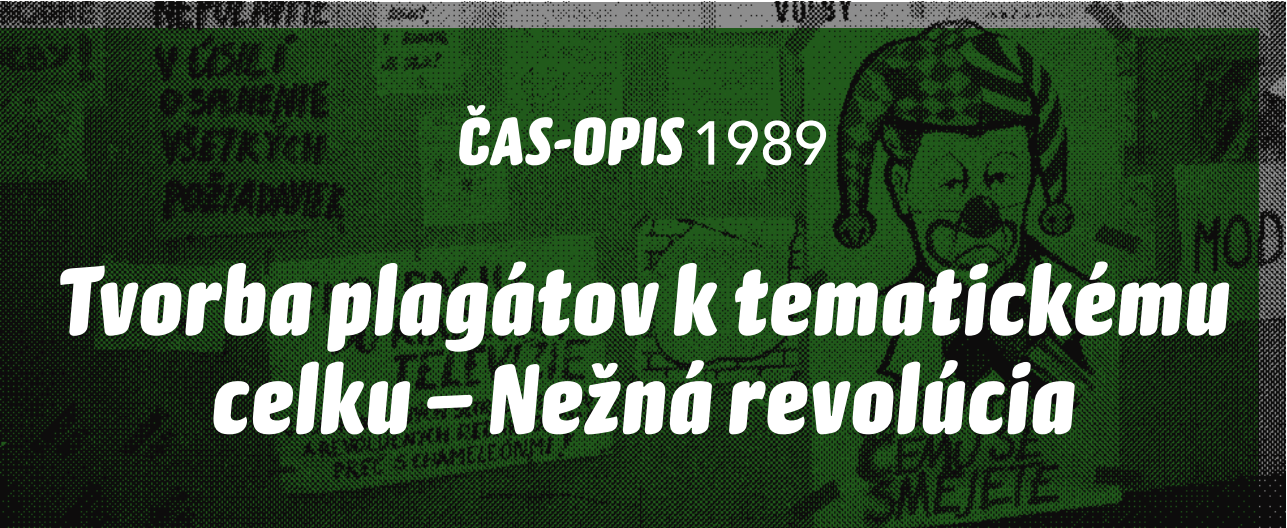

ČAS-OPIS 1989

Tvorba plagátov k tematickému celku – Nežná revolúcia

Vzdelávacia aktivita #2 – ÚVOD

Vzdelávacia aktivita približuje kontext Nežnej revolúcie prostredníctvom plagátovej tvorby formou frontálnej výučby a projektového vyučovania. Vzdelávacia aktivita je určená pre žiakov 2. stupňa ZŠ a SŠ s časovou dotáciou 3 vyučovacie hodiny. Ide o prierezovú tému určenú predovšetkým pedagógom všeobecno-vzdelávacích predmetov. Metodika pozostáva z teoretického úvodu do témy, motivačných výtvarných aktivít a aktivity návrhu a zostavenia vlastného plagátu. Výtvarné aktivity využívajú aktivizujúce metódy výučby s cieľom podporiť samostatnú objavnú činnosť žiakov vo vyučovacom procese.

Vyučovacie predmety: výtvarná výchova, estetická výchova, občianska náuka

Čas potrebný na aktivitu: 3 vyučovacie hodiny

Pomôcky: čierne a farebné fixky, farebný výkres A2, tuš, štetce, podložky, vytlačené slogany z ulíc a plagátov, denná tlač

Štruktúra metodiky hodín:

1. vyuč. hodina – teória plagátu, propagačného výtvarníctva a kontext Novembra '89
2. vyuč. hodina – ideová a materiállová príprava, motivačné zadania
3. vyuč. hodina – výtvarná realizácia návrhov

1. VYUČOVACIA HODINA – Teoretický úvod

TVORBA PLAGÁTOV V KONTEXTE NEŽNEJ REVOLÚCIE NOVEMBER '89

Plagát. I keď sa na prvý pohľad nezdá, ide o jeden z druhov výtvarného umenia, ktorý v dejinách umenia má svoje miesto. Spája v sebe informačnú, vizuálnu a dekoratívnu funkciu. Plagát predstavuje verejné oznámenie na jednej ploche papiera s výtvarným a jazykovým stručným, vtipným a hlavne zaujímavým výrokom, ktorý upúta pozornosť.

RENESANCIA PLAGÁTU

Plagát ako taký zažíval svoj najväčší vývoj na prelome 19. a 20. storočia v období secesie. Londýn ponúkol prvé predpoklady pre rozvoj moderného plagátu. Slová boli dôležitejšie než estetické podanie. Ale až v Paríži začala iniciatívna zmena. Umelec Jules Chéret odmietal tradičný typ plagátu, ktorého koncepcia bola zameraná na písanú informáciu doplnenú kresbou. Chéret sa sústredil na farebnú plochu doplnenú jednoduchou informáciou o konkrétnom podujatí. Sýte farby, jednoduché tvary, symboly novej modernej doby. Informačná funkcia bola prekonaná a plagát sa tak stal aj umeleckým artiklom. Tým sa snažil o upútanie pozornosti ľudí vo verejnom priestore, kde plagát zohrával svoju úlohu. Prudký vývoj plagátu je spätý so secesnými umelcami ako boli napríklad Alfons Mucha alebo Henri de Toulouse-Lautrec, ktorí priniesli podnetné momenty do vývoja plagátu. Nasledovali Chéretov príklad a stali sa tak priekopníkmi plagátovej tvorby.

Tak prišlo ku skutočnému zrodeniu nového umenia ulice. Avšak spoločenské a politické problémy ako korupcia a cenzúra, ale aj akademický kánon, označovali určitú tvorbu umelcov za puritánsku a škandalóznú a odsúvali ich tvorbu na okraj. Tým boli aj plagáty cenzurované a zakazovali ich lepiť. Záujem o plagát aj v zberateľskej sfére nastal vďaka svetovým výstavám. Plagát začal byť oslavovaný laickou aj odbornou verejnosťou. Ulice sa zmenili na múzeum vo verejnom priestore. Oživilo tak mesto. Umenie sa dostalo z galérií do ulíc. Ulica je práve miesto, kde sa každý môže zoznámiť (nielen) s plagátovým umením. Plagát sa stal súčasťou ulice, ulica súčasťou mesta a mesto súčasťou kultúrnej spoločnosti.

Ulica sa stávala miestom, kde umelci, študenti, zvyšný ľud mohli vyjadriť svoje názory. Tak sa stal plagát demokratickou formou umenia, ako aj nástrojom nesúhlasov, protestov, štrajkov a revolúcií.

AKTUALIZÁCIA PLAGÁTU A JEHO FUNKCIE V NOVEMBRI '89

Každý štrajk a vzburá priniesli so sebou aj reakciu v podobe umenia rôzneho druhu. Plagát bol a je potrebný pri každej revolúcii. Transparenty, plagáty, karikatúry, titulné stránky časopisov a novín nachádzame vo francúzskej revolúcii 1789 – 1799, revolúciách 1848 – 1849, ale aj v iných protestoch a štrajkoch krajín po celom svete. Neboľo to inak ani v novembri '89 v Československu.

Revoltou v novembri '89 nastal určitý zvrät v koncepcii plagátu. Rýchlo meniac sa situácia, náhle neplánované otrasy spoločnosťou priniesli obdobie, kedy neostával čas na estetické zveľaďovanie myšlienky, ani na zdĺhavú tvorbu a realizáciu plagátov. Plagáty sa tvorili počas prvých dní revolúcie za pochodu. Obsahovali najmä heslá volajúce po zmene, slobode, ale aj slovný alebo obrazový útok na politických činiteľov. Veľká väčšina plagátov novembra '89 nenapĺňala umeleckú kvalitu, ktorú by sme mohli hľadať v plagátovej tvorbe 20. storočia. Steny podchodov, múry, ploty, lešenia, budovy a ulice boli lemované, oblepené a zaplnené plagátmi. Plagáty proti spoločenskej a politickej situácii boli i napriek svojej insitnej kvalite na pohľad ľúbivé. Plocha papiera plagátov bola vyplnená výtvarnými a slovesnými frázami. Nádhera plagátu mala zakryť prázdnotu frázy.

Následne „obyčajnosť“ grafiky alebo skôr písma, a rovnako aj malý formát a jednofarebnosť, prestali byť dostatočnými. Do plagátov sa opäť dostala veľkoformátovosť, farebnosť, symboly a kresby, ktoré na prvý pohľad zaujali okoloidúceho diváka. Dôležitými tvorcami neboli len amatérsky nespokojný burácajúci ľud túžiaci po slobode slova, ale najmä mladí umelci a študenti umeleckých škôl, ktorí sami vytvárali figuratívne, heslovité, vtipné, karikatúrne, ale aj satirické plagáty so silným odkazom a myšlienkou. Sami ich lepili a vešali po múroch a stenách mesta. Študenti sa inšpirovali najmä komiksami, grafitmi, a konkrétne plagátovou tvorbou ruskej októbrovej revolúcie v roku 1917, ako napríklad Majakovského oknami ROSTA. (Okná ROSTA – cykloštýlové propagandistické plagáty tvorené v priebehu rokov 1919 – 1921. Tie vychádzajú z ruských tradícií a obrazov. Ich hlavnými témami boli súdobé politické udalosti. Pravidelne boli vystavené v oknách, z čoho je odvodený názov.)

„Voda hučí, vietor fučí, KSČ sa s vládou lúči.“

„Hasta la vista komunista.“

„Preč so skorumpovanou vládou.“

Každý jeden plagát bol originálnym kusom. Heslá a samotné prevedenie boli unikátne. Dodnes majú pre niekoho umeleckú, pre iných zberateľskú, ale najmä výpovednú hodnotu o dianí a situácii v súdobej spoločnosti. Potvrdila sa tým aj idea, že plagát je najdemokratickejšia forma umenia a ulica sa stala jeho výstavným galerijným priestorom.

2. a 3. VYUČOVACIA HODINA – Výtvarné zadania k téme Plagát '89

Každá úloha predpokladá interpretáciu zadania väčšinou žiakov a stručným hodnotením zadania pedagógom.

PRACOVNÝ POSTUP 2. HODINA

Motivačné úlohy zamerané na modifikáciu významov textu. 1. zadanie nadväzuje na teoretický výklad 1. hodiny.

Materiálová príprava: čierne fixky

1. ZADANIE: písomne reagovať na otázku Čo sa vám viaže s Novembrom '89 v nadväznosti na predchádzajúcu teoretickú hodinu?. Pedagóg môže otázku doplniť prečítaním toho, čo sa dialo 13. novembra '89 podľa slovenského konceptuálneho umelca Júliusa Kollera.

<https://1989.sng.sk/1989-11-13>

2. ZADANIE: práca s dennou tlačou – hľadanie nového významu

Rýchločítaním si žiaci samostatne prečítajú zadaný text ukážok z dennej tlače. V novinách vyhľadajú 1 odstavec, ktorý ich zaujal. Úlohou je nájsť (vytvoriť) nový význam textu vymazaním slov v odstavci za pomocou fixky a dať textu nový význam.

3. ZADANIE: Žiaci si vyberú 3 slogany z Novembra '89 (viď ukážky). Ku každému sloganu dopíšu vlastný slogan ako reakciu naň. Nový slogan môže mať aj formu otázky.

Príklad: *Teraz alebo nikdy! Teraz?*

Slogan je stručný, zapamätateľný a výstižný text, veta alebo slovné spojenie. Musí upútať, zaujať a byť na prvé počutie zapamätateľný. Nemal by byť dlhší ako jedna veta, ideálne však 6 až 8 slov. Čokoľvek dlhšie si bez rýmu alebo sprievodnej melódie človek väčšinou nezapamätá.

Príklady sloganov: *Všetko naj, naj, naj – v obchodnom dome Dunaj! Jediné parohy, ktoré Vás postaví na nohy (Jagermeister). Kto sa bojí opozície, ten sa bojí o pozície. Kto stojí na chodníku, nemiluje republiku. Všetci svorne v jednom šíku, ubránime republiku!*

Učiteľ môže ilustrovať zadanie tvorbou slovenského konceptuálneho umelca Júliusa Kollera.

OTÁZNIK – Július Koller

Otáznik bol signatúrou, predmetom a médiom Júliusa Kollera od roku 1969. Umelec sám sa definoval ako otáznik a svoju prácu rovnako obrátil na otáznik. Tento znak sa opakovane objavil v Kollerovej práci ako symbol spytovania, pochybností a neistoty. Bola to aj jeho vlastná odpoveď na kultúrnu a sociálno-politickú situáciu v Československu. „To ma viedlo aj k tomu, že som si zvolil ako svoj symbol otáznik, ktorý sa vlastne všeobecne spytuje nielen na vzťahy človeka ku kozmu, ktoré som potom využíval v rámci mena U.F.O.-naut, ale aj vo vzťahu človeka a spoločnosti v jej samotnom vnútri, alebo vzťahu jednotlivca ku kolektívu, či k spoločenskej situácii. Ten otáznik som robil ako znak rôznymi spôsobmi na rôznych materiáloch a miestach...” V tomto zmysle je otáznik symbolom komunikácie, prostredníctvom ktorej Koller oslovil svoje okolité prostredie a celé ľudstvo.

<https://www.webumenia.sk/clanok/julius-koller-zberatel>

PRACOVNÝ POSTUP 3. HODINA

Návrh a realizácia vlastného plagátu. Odporúča sa pre ukončenie zadania počas hodiny pracovať v 2-členných skupinách.

Materiálová príprava: farebné výkresy A2, čierne fixky, tuš, štetce, podložky

ZADANIE: Realizácia plagátu vo formáte A2. Súčasťou plagátu je vlastný slogan s ideogramami realizovaný na celú plochu plagátu. Plagát má mať angažovanú výpoveď. Vytvorené plagáty možno inštalovať pred budovou školy, vo verejnom priestore.

Ideogram – piktogram/symbol, ktorý vyjadruje myšlienku a nie iba slovo.

Príklad ideogramu:

- piktogram: srdce = láska
- ideogram: prepichnuté srdce šípom = zamilovanosť
- autorský ideogram: vyfučané, splasnuté srdce = koniec lásky

TECHNIKA: základ plagátu tvorí text. Tvar písma reflektuje obsah textu (sloganu). Text môže byť doplnený o ideogram. Na plagáte je využitá kresba čiernymi fixkami na farebné papiere formátu A2, alebo tušová maľba štetcom.

Príklady plagátov z galerijných zbierok a novembrových ulíc

Les Coulisses de l'Opera au Musée Grévin,
Jules Chéret, 1891

http://sbirky.moravska-galerie.cz/dielo/CZE:MG.GD_15121

XX. Exposition.
Salon des Cent.,
Alfons Mucha, 1896

http://sbirky.moravska-galerie.cz/dielo/CZE:MG.GD_20049

Plagát Divan Japonais,
Henri de Toulouse-Lautrec

http://sbirky.moravska-galerie.cz/dielo/CZE:MG.C_3474

Majakovskij.
Okna ROSTA i Glav Polit Prosveta.
1919–1921.

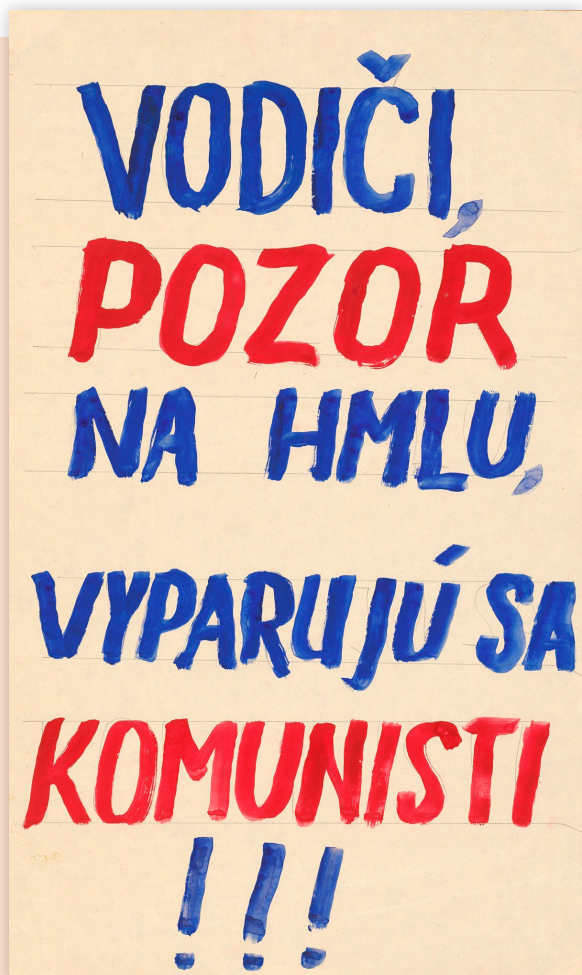

<https://www.exlibrus.de/?q=de/shop/book/view/11256>

Andrej Zeman,
Pouličné plagáty,
Bratislava, 1989.
Súkromný majetok

<https://1989.sng.sk/plagaty>

Plagát. 1989. Slovenské národné múzeum – Historické múzeum v Bratislave

<https://1989.sng.sk/plagaty>

Drahotín Šulla – ČSTK, Bratislavské plagáty týchto dní – Pestré lešenie pred budovou Československej televízie. 1989. TASR

<https://1989.sng.sk/plagaty>

Tvorba palgátov – ÚVOD

Vzdelávacia aktivita #2

Juraj Bartoš, Podchod na Mierovom námestí. 1989

<https://1989.sng.sk/plagaty>

Juraj Bartoš, Plagáty na Námestí 4. apríla. 1989. Archív Juraja Bartoša.

<https://1989.sng.sk/plagaty>